

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖZETİME, GÜVENLİK VE MAHREMİYET BAĞLAMINDA YAKLAŞIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Feryat ALKAN¹

Ali ÖZCAN²

ÖZ

Gözetim, tarih boyunca neredeyse tüm toplumlarda denetimi sağlayan bir işlev görmüştür. Gözetim, insanlık tarihi kadar eskidir ve bu doğrultuda toplumun geçirdiği değişimler ve dönüşümlere ayak uydurmuştur. Gözetim araçlarının yenileşmesiyle birlikte yaygınlık kazanmış olan gözetim, güvenlik ve mahremiyet sorununu da beraberinde getirmiştir. Gözetimin güvenlik ve mahremiyet sorunu, yalnızca yeni teknolojik araçlara özgü olmamakla birlikte, son yıllarda bilişim teknolojilerinin yaygınlık kazanmasıyla bütün toplumsal faaliyetlere etki etmektedir. Bu çalışmada gözetim teknolojileriyle birlikte güvenlik sağlanıyor mu? Yapılan bu gözetim mahremiyet ihlaline sebebiyet veriyor mu? Böylelikle 3 bölümden ve 44 soru ekseninde gözetim farkındalığı ölçülmeye çalışılmıştır. Atatürk Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden toplam 407 kişiye uygulanmış, tutarsız ya da hatalı kodlamalardan dolayı 21 anket analize dâhil edilmemiş ve 386 anket üzerinden analizler yapılmıştır. Öğrencilerin gözetim farkındalığı, gözetime güvenlik ve mahremiyet bağlamında yaklaşımları anlaşılmasına çalışılmıştır. Araştırmaya göre öğrencilerin çoğunluğu yapılan gözetimin farkında değildir. İnsanların güvenlik söz konusu olduğunda mahremiyetten ödün verebileceklerini ve güvenlik kaygısıyla gözetime maruz kalmayı kabul ettikleri görülmektedir. Böylece güvenliğin mahremiyetten önce geldiği söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gözetim, Güvenlik, Mahremiyet, Bilişim Teknolojileri

A RESEARCH ON THE APPROACH OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE CONTEXT OF INSPECTION, SECURITY AND PRIVACY

ABSTRACT

Surveillance has functioned throughout history to provide control in almost all communities. Surveillance is as old as the history of mankind, and in this direction it has kept pace with the changes and transformations that society has undergone. Surveillance, which has become widespread with the renewal of surveillance tools, has brought with it the question of security and privacy. The problem of security and privacy of surveillance affects not only new technological tools but also all social activities with the widespread use of information technology in recent years. Is security provided with surveillance technology in this study? Does this surveillance cause privacy violations? Thus, the surveillance awareness was tried to be measured in 3 parts and 44 questions. Atatürk University, Bayburt University, Bitlis Eren University, Gümüşhane University and Karadeniz Technical University

¹ Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi Bulanık Meslek Yüksekokulu, feryatalkan@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9962-4195

² Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi, aliozcan29@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

were applied to a total of 407 people. Because of inconsistent or incorrect coding, 21 questionnaires were not included in the analysis and 386 questionnaires were analyzed. Attitudes of students to surveillance awareness, surveillance security and privacy have been tried to be understood. According to the survey, most of the students are not aware of the surveillance done. We see that people are able to compromise privacy when it comes to security, and they are willing to be exposed to security concerns. So we can say that your security comes before privacy.

Keywords: Surveillance, Security, Privacy, Information Technologies

GİRİŞ

Gözetim, insanlık tarihiyle var olmuş çeşitli değişim ve dönüşümlere uğrayarak günümüze gelmiştir. Tarih boyunca yapılan faaliyetlerin kontrol edilmesi ve toplulukların kat ettikleri mesafeleri görmek için gözetim kullanılmıştır. Yazının bulunmasıyla toplumsal bilgiler kalıcı olarak kayıt altına alınmış ve kişisel veriler elde edilmiştir. O dönemlerde kayıtların tutulmasındaki amaç vergi denetiminin sağlanması, göçebe hayatın kontrol altına alınması ve nüfus sayımıdır (Giddens, 2008: 66).

Yazının matbaa sistemine geçişinden sonra gözetim, kurumlar üzerinden baskı unsuru şeklinde ortaya çıkmıştır. Ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla siyasi gözetim de önem kazanmıştır (Marx, 2002: 9-29). Ekonomik yapının güçlenmesiyle modern toplumlar gözetimi destekler hale gelmiştir. Bu dönem için gözetim kapitalist sürecin devamlılığı ve bireylerin disipline edilmesini sağlayan bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde belli aşamalardan geçen gözetim daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Şehir hayatında kullanılan elektronik kartlar (kredi kartları, kurum kartları, akıllı otobüs kartları ve öğrenci kartları gibi...) internet kullanımı ve yazışmalar sayesinde insanlar gözetime maruz kalabilmektedir. Bireylerin her an izlenmesi bilgi teknolojilerinin yenileşmesiyle oluşmuştur. Gözetimin büründüğü bu hal, geleneksel gözetimin aksine daha sistemli ve zeki bir aşamayı ifade etmektedir (Lyon, 2006: 17). Bugün bilimsel araştırmalar dâhil birçok alan internet ve sosyal medya kapsamına girmektedir. İnternet yoluyla kişisel veriler elde edilmekte ve depolanmaktadır. Bireyler başkalarının bilgilerini edinirken kendi haklarında da başkalarına bilgi vermektedir. Bu çalışmada gözetimin geçirmiş olduğu değişim ve dönüşümler incelenmiştir. Gözetim tarih boyunca sürekli bir şekilde değişime uğramıştır. İlk toplumlarda ilkel, modern toplumlarda panoptikon, enformasyon toplumunda süperpanoptikon ve synoptikon şeklinde adlandırılmıştır. Küreselleşen dünyada

gözetim, yoğunluğunu ve sınırlarını genişletmiştir. Böylelikle gözetim hayatın hemen her aşamasında karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin gözetime, güvenlik ve mahremiyet bağlamında nasıl bir yaklaşım sergilediklerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

1. Gözetim Kavramı

Kökü Fransızcadan gelen gözetim kavramı, ilk olarak 18. yüzyılda kullanılmış olan bir terimdir. (Etmoliyine: 2017). Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre gözetim “görme işi, nezaret, himaye, hukukta gözaltına alma” şeklinde ifade edilir (TDK: 2017). Roger Clark’e göre gözetim bir bireyin hareketlerinin yakından izlenmesi olarak görülmektedir (Roger Clarke: 2017). Gözetim insanlığın oluşmasıyla birlikte meydana gelmiş ve daha sonra toplumsallaşmayla birlikte bireyler hakkında daha fazla bilgi elde ederek gelişme göstermiştir. Günlük olarak yapılan işlerde insanların yönelttiği sorulara cevap verdiğimizde kendimiz hakkında karşı tarafa bilgi vermekteyiz. Bu tür bir gözetim durumunda güç eşitliğinden bahsedilebilmektedir. Martin’e (1998: 64) göre gözetimin meydana gelebilmesi için bir güç farkının olması gerekmektedir. İnsanların toplumsallaşmasıyla birlikte ve bireysel ilişkilerin artmasıyla halkın denetimini sağlamak zorlaşmıştır. Bu yüzden bazı imparatorluklar bazı kişileri görevlendirerek halkın arasına karışmasını sağlamış ve halktan edindiği bilgileri raporlar şeklinde merkeze sunmaktadırlar. Bu durum gözetimin bir güç unsuru olarak görülmesine ve kavramsal olarak yaklaşılmasını sağlamıştır. Bunun ilk örneği olan panoptikon 1800’lü yıllarda birey denetimini sağlamak amacıyla kurulmuş olan bir sistemdir. Bu yapı 1785 yılında Samuel Bentham tarafından inşa edilmiştir. Bu yapının amacı insanların kontrolünün sağlanmasıdır (Özdel, 2012: 23).

Çevrede halka halinde bir bina, merkezde bir kule; bu kulenin halkanın iç cephesine bakan geniş pencereleri vardır. Çevre bina hücrelere bölünmüştür; bunlardan her biri binanın tüm kalınlığını kat etmektedir. Bunların biri içeri bakan ve kulenin içine karşı gelen, diğer de dışarı bakan ve ışığın hücreye girmesine olanak veren ikişer pencereleri vardır. Bu durumda merkezi kulede tek bir gözetmen ve her bir hücreye tek bir deli, bir hasta, bir mahkûm, bir işçi veya bir ilkokul çocuğu kapatmak yeterlidir. Geriden gelen ışık sayesinde, çevre binaların içindeki küçük silüetleri olduğu gibi kavramak mümkündür (Foucault, 2013: 295-296).

Panoptikon işçilerin denetimini sağlayarak verimliliği arttırmak ve suça eğilim oranını azaltmak için tasarlanmıştır. Otoriteye karşı işlenen suçlar panoptikon sisteminin temel aldığı suçlardır. Panoptikon sisteminde üst sınıf adına çalışan

insanların denetimini sağlamak ve bunu sağlarken şiddete başvurulması ve şiddetin uygulanması çalışanları panoptikonun sınırları içine hapseder. Panoptikon hâlihazırda olan gücün devamlılığını sağlamaktadır. Panoptikonun toplumsal yapının en önemli sorunlarından biri olan yoksulluğu gidermek gibi bir kaygısı yoktur. Çünkü kapitalizm'in devamlılığı için tek kaynak yoksulluktur. Bu yüzden otorite suçu ortadan kaldırmaz ve bu söz konusu da değildir. Yalnızca ortada bir suç varsa bunun kontrolünü sağlar ve bu kontrolde panoptikonun sınırları dâhilinde olur. Ortada bir suçun olmaması, otoritenin olmadığına işarettir (Çoban, 2016: 111-137).

Panoptikonun gözetleyicinin görünmediği fakat karşıdaki insanları her taraftan görebilen bir yapısı vardır. Bir birey bilginin nesnesi haline gelebilirken, iletişimde özne haline gelememektedir. Bu noktada panoptikon insanlara iktidarın hareketlenme işlevselliğini katarak devamlı bir görünürlük durumu meydana getirmektedir. Panoptikon iktidar denetimini sağlama işlevini üstlenmiş olan sistematik bir araçtır. Mekanik olarak koşulsuz tabi olma halinde suçluya zor kullanarak bazı şeyleri yapmaya çalışmak için herhangi bir neden yoktur. Bu yüzden de her zaman hapisanelere ihtiyaç duyulmamaktadır (Bozkut, 2000: 76).

2. Gözetime Kuramsal Bakış Açıları

Gözetim kavramsal olarak meydana geldikten sonra, gözetim hakkında farklı düşüncelere sahip olan insanlar ve bilim adamları gözetime farklı yaklaşımlar göstermişlerdir. Böylelikle Karl Marx, gözetim ve sermayenin, emekten daha güçlü hale getiren bir unsur olarak sınıf ilişkilerini baz alarak karşımıza getirmektedir. Karl Marx'a göre gözetim sosyal teoride sistematik olarak izleme olarak da adlandırabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre gözetim, emek ve sermaye ilişkisinde meydana gelen müdahale unsurudur (Marx, 2003: 551).

Taylor'a (1997: 26) göre gözetim kendisinin bilimsel ilkeleri doğrultusunda, bir işletmenin devamlılığını sağlayacak bir disiplinin vazgeçilemez bir unsurudur. Teknik gözetim özellikle fabrikalarda yoğun olarak uygulanmaktadır. Bu teknik gözetim fabrikalarda uygulanırken Taylor'un "bilimsel yönetim" ilkelerini benimsemektedir. İşçileri makine olarak gören bilimsel yönetim, işçilerin sanayi alanında daha ekonomik ve daha verimli olarak kullanılmasına dayandırılmıştır.

Weber, Marx ve Taylor'un fabrika eksenli olarak konumlandığı gözetimi, bürokrasi kuramını da baz alarak daha geniş bir pencereden incelemiştir. Belli bir

toprak parçasında, bağdaştırıcı özelliği olan meşru da olan gücün tekeli elinde tutan modern devlet özelliğine bürokrasi denir. Bürokratik örgütler, ulus-devlet bünyesinde yaşayan insanları kayıt altına almakta ve bu kayıt işlemini sürekli bir şekilde yapmaktadır. Bürokratik gözetime, hastane kayıtlarında öğrenci tutum ve davranışlarını gösteren raporlar, doğal gaz, elektrik, su faturalarına kadar her şey örnek olarak verilebilmektedir (Dolgun, 2008: 100).

Giddens gözetimi modernleşen toplumlarda kurumsallaşmanın bir süreci olarak incelemektedir. Giddens'e göre gözetim, kapitalizm, endüstriyalizm ve askeri iktidarla birlikte modernliğin kurumsal boyutlarını oluşturmaktadır. Bu kurumsal boyutlar kendi aralarında ilişkili oldukları için herhangi biri diğerini ilgilendirmez. Gözetim kapitalizmin gelişmesi için fırsatlar sunmakta, askeri disiplini baz almakta ve kontrolünü elinde bulundurduğu şiddet araçlarıyla da iktidarlar güçlerini pekiştirmektedir (Giddens, 2008: 64).

Manuel Castells'e göre gözetim, insanın özel hayatında yer edinir ve hatta özel hayatın bir parçasıdır. Castells, şiddet ve gözetimin ulus- devletlerin tekelinde olduğunu vurgulamaktadır. Böylelikle gözetime dayalı iktidar kaynakları yalnızca devletle sınırlı olmadığı söylenebilir. Ayrıca gözetim ulus-devlet, ulus-ötesi kurumlar, yerel hükümetler, terörist hareketler, cemaatler, sermaye ve üretim ağları gibi birden fazla iktidar kaynağından yalnızca biri haline gelmiştir. Böylece ulus-devletlerin vatandaşları dahi denetim ve gözetimde söz sahibi olabilmektedir. Yani kaynaklarla birlikte gözetim teknolojilerinin denetimi ve kullanımı merkezden uzaklaşmaktadır (Castells, 2006: 432).

Gary T. Marx gözetim sayesinde toplumun yüksek güvenlik düzeyine ulaşacağı üzerinde durur. Gündelik hayatta kullanılan pek çok gözetim tekniği, ilk zamanlarda kullanıldığında sadece yüksek güvenli hapisanelerde ve askeri kurumların güvenliğini sağlamak için kullanılmıştır. Toplum içerisinde gözetim tekniklerinin ve gözetim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte yüksek güvenli toplum seviyesine doğru mu ilerliyoruz sorusunu akıllara getirmektedir. Bu soruyla Marx "yüksek güvenli toplum"la gözetim toplumundan daha ileri bir düzeye işaret etmektedir. Böylelikle toplum hayatında özel hayatın gizliliğinin tehlikede olduğu vurgulanmaktadır (Marx, 2002: 12).

3. Gözetimin Modernleşmesi

Seyretmenin, yerini gözetlemeye bıraktığına dair bir güç kullanımına değinen Bauman, güç'ün modernlik öncesi dönemlerde halkın üzerinde etkili olması, normal insanların gösterişe ve servete özendirilmesi, korku veya hayranlıkla izlemesinin özgür bırakılmasıyla elde edilmiştir (Bauman, 2006: 61-62).

Modernliğin yeni bir topluma denk geldiğine değinen Mathiesen, gözetimin sınırları dâhilinde çoğunluğun azınlığı gözetlemesinin yanı sıra azınlığı çoğunluğu gözetlediği bir durumu vurgulamaktadır (Giddens, 2008: 67). Düşünürlerin ve tarihçilerin birçoğu ıslah etme ve normalleşme işlemleriyle ilgilenmiştir. Bu düşünür ve tarihçilerin çoğu Panoptikondan haberdar olmasına rağmen Panoptikonun yaygınlık kazanması, Foucault'un (2013: 361) çalışmalarından sonra gerçekleşmiştir. Monarşi iktidardan disiplinli iktidar şekline dönüşümü sorununu çözmek için Panoptikon modeline başvuran Foucault, Panoptikonun kapitalist ulus-devletlerde gözetimin yaygınlaşmasının iyi bir şekilde anlaşılması için yapılmış bir benzetmedir. Foucault Panoptikon modeliyle insan yaşamındaki tüm kurullar için, içine kapatıldığı yerlerde bir inceleme ve gözetime tabi olduğunu vurgular.

4. Küreselleşen Gözetim

Yeni enformasyon teknolojileriyle gözetim, güç alanını genişletmiş ve bu sayede uzak olan kurumların gizli alanlarına ve özel bilgilerine ulaşılması ihtimalini doğurmuştur. Martin'e (1998: 59) göre bu durumda iki faktör etkilidir. Bunların ilki son birkaç yüzyılda hem kuruluşların hem de devlet organlarının içinde yer aldığı ölçeği geniş olan bürokratik organizasyonlardaki artıştır. İkincisi ise coğrafi olarak uzakta olan yerlerde iletişim sağlamak ve bilgileri elde etmek için teknolojik araçların gelişme göstermesidir. Özellikle burada merkezi rol oynayan telekomünikasyon alanındaki gelişmelerdir.

Verilerin elde edilmesi, birbirleriyle eşleştirilmesi pazarlama ve dolaşımın sağlanması internet teknolojileri sayesinde. İnternet yoluyla bilgilerin yalnızca numaraların ve isimlerin ötesinde DNA'sına veya fotoğraflarına ulaşılabilir. İnternetin uygulama alanlarının genişlemesi ve teknik açıdan bunu devam ettirmesi enformasyon teknolojinin gözetimin merkezine yerleştiren şeydir. İhtiyaç duyduğumuz sıradan işlemlerin birçoğu gözetim için modern hayatta kilit konumundadır (Lyon, 2006: 13). İnsanların yaptığı paylaşımlar sayesinde

bilgisayarlarda veri tabanlarını inceleme şansını elde edilebilmektedir. Mahremiyet ihlalinin çok fazla olmasıyla birlikte mahremiyete saldırının olmasını da olanaklı hale getirmektedir. Örneğin akıllı telefon kullanıcıları rehberlerinin birçoğu bilgisayarlara uyarlanmış hali vardır. Telefon numaraları sayesinde kullanıcısının ismine adresine ulaşması daha kolay bir hale gelmiştir. Satıcıların bir sokakta oturan insanların isim ve numaralarına ulaşması adına oturdukları sokağın ismini bilmeleri yeterlidir. Bir polis memuru devriye arabasında oturarak bilgisayar formatına uyarılmış dosyalara erişimi uzaktan sağlayabilmektedir. Tehlike arz eden bir sürücünün ya da siyasi bir mitingde “şüpheli görülen” veya yanlış park edilmiş bir aracı internet sayesinde plakasından kontrol edilmesiyle bu aracın bilgilerine ulaşılabilir (Martin, 1998: 60).

5. Gözetim ve Mahremiyet İhlali

Mahremiyet, insanların önem verdiği değerler arasında yer almaktadır. Ayrıca her insanın sahip olduğu bir mahremiyet hakkı vardır (Yüksel, 2003:182). Genel olarak mahremiyetin kabul edilmiş ortak bir tanımı yoktur. Bunun en büyük nedeni ise mahremiyet kavramının kültürden kültüre hatta bireyden bireye değişim göstermesidir. Mahremiyet kavramı Arapça'dan Türkçe'ye geçmiş olan bir kavramdır. Mahremiyet genel olarak insanın özel alanı, yalnız kalma hakkı ve duygu düşüncelerinin gizliliği olarak tanımlanmaktadır. Kubbealtı sözlüğünde yayınlanmış olan Türkçe sözlüğüne göre mahremiyet “başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli...” olan şey olarak tanımlanmıştır (http://lugatim.com, 2017).

Enformasyon teknolojileriyle birlikte gözetleme işi daha kolay hale gelmiştir. Gözetimin temelini oluşturan bilgi elde etme işi böylelikle daha kolay, daha hızlı, daha yaygın ve yoğun bir hale gelmiştir. Bürokratik dosyalama sistemine nazaran daha az yer kaplayan veri tabanları, başlangıçtaki yatırım masraflarından sonra ucuz olarak işletilebilmektedir. Hızlı ve kolay bir şekilde işlenmekte, dolaşıma tabi tutulmakta, bilgi denetiminin kolaylaşması ve hızlanması da toplumsal denetim ve gözetimin kamusal alan ve özel alanın her yeri olarak tanımlanmaktadır. Bu durum mahremiyet ihlaline yönelik tartışmalara sebep olmaktadır. Bugünkü mahremiyet alanı “kitle iletişim araçlarının tüketim kültürüne dayalı kamusal alanı üzerinden çekirdek ailenin iç dünyasına sızan toplumsal güçlerin akınlarını başlattığı gediğe dönüşmüştür” (Habermas, 2010: 283).

Gelişen bilişim teknolojileriyle birlikte insan hayatının sıradan ve mahrem olan alanları gözetime tabi tutulabilmektedir. Mahremiyet ihlali; bilgi edinme, toplama ve bu bilgilerin dosyalara aktarılarak, bilgilerin yayılmış olmasıdır. Ayrıca bireyleri takibe alma, izleme ve fotoğraflarını çekme, özel alanlara girme, başka insanların izni dışında dinlenmesi, yazışmalarını okuma, bireylerin izni olmadan testlerden geçirilmesi ve onlar hakkındaki verilerin zorla elde edilmesi gibi benzer saldırılardan oluşmaktadır (Güven, 2007: 144).

Türkiye’de uygulanan e-devlet sistemiyle birlikte vatandaşların nüfus bilgilerini, telefon numaralarını, aldığı maaş miktarını, hangi banka aracılığıyla maaşını aldığı ve kullandıkları kredi kartları bilgilerine kadar ulaşılmaktadır. Bir insanın bir kurumda ne kadar süreden beri çalıştığına, mezun olduğu okullara, okul ortalamasına, su, elektrik ve telefon faturaları hakkındaki bilgileri elde edilerek depolanabilmektedir (Günaydın, 2014: 256-157). Enformasyon toplumunun getirmiş olduğu yeni teknolojiler insanları ve toplumu savunmasız ve şeffaf hale getirmiştir. Böylelikle özel hayatın korunması ve mahremiyet ihlali sorunu, çağdaş teorinin yanı sıra hukukun da ilgi odağı olmuştur.

6. Gözetime Güvenlik Bağlamında Yaklaşım

Tarihsel açıdan kent gözetimine bakıldığında, kentin sahip olduğu düzeni koruması her zaman var olmuştur. Yeni teknolojik gelişmeler yaygınlaştıkça elektronik etiketlerin herkesi kapsayacak şekilde tutulmasına olanak sağlamış ve gözetimi yoğun hale getirerek kapsama alanını genişletmiştir. Kentte sorun teşkil edecek durumların hesaplanıp yönetilmesi adına, bilgisayar, kamera, akıllı kimlik kartları, barkotlar, biometrik yöntemler, uzaktan algılayıcılar ve uydu gibi gözetim araçlarına insanların yaptıkları ve söylediklerinin dışında ileride yapma ya da söyleme olanağı olan şeyleri, istekleri ve arzularını yöneltmek için ve olası sirkülasyonların engellenmesinde önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kent gözetimi demokratiktir denilebilir. Tersine durumunda insanların her birisi ihlalcisi sayılmakta, şüpheli görülmekte ve bu yüzden gözetim herkes üzerinden gerçekleşmektedir. Birçok kentin kullandığı kamera sistemi, kontrol veya güvenlik amaçlıdır. Türkiye’de bunun bir örneği MOBESE’dir. Tüketim, eğlence ve turizm gibi faaliyetler çoğaldıkça güvenliğin ve kontrolün gerekliliği daha fazla anlaşılmaktadır. Fakat bu kamera sistemlerinin hitap ettiği en önemli şey suç işleme konusudur. Kamera sistemlerinin

görüş alanları sayesinde, güvenlik tam olarak sağlandığı için insanlar suç korkusundan kurtulmaktadır. Fakat kamera sistemlerinin dışında kalan alanlar için bunu söylemek zordur. Güvenlik amaçlı kullanılan kameralar çoğunlukla alışveriş merkezlerinde, okullarda, apartmanlarda, taşıtlarda ve ücretli yollarda bulunmaktadır. Bütün kent sakinleri bu kamera sisteminin takibindedir ve herkes için bu izleme geçerlidir. Kamera sistemlerinin birinden kaçış olsa da hepsinden kaçış mümkün değildir (Gücüyener, 2011: 86).

Kentler eskiye nazaran daha çok korku dolu yerler haline gelmiş ve güvenilirliğini yitirmiştir. Bu durum harici düşmanların aksine dâhili düşmanlardan kaynaklanmaktadır. Tüm şehri saran duvarlar yerini içerden bölen duvarlara bırakmıştır. Kolektif bir şekilde gerçekleşen güvenlik, yerini yalıtılmış güvenlik alanlarına bırakmıştır (Bauman, 2006: 57-58).

Güvenliğin sağlanması için okullarda, caddelerde ve alışveriş merkezlerinde kurulmuş olan kamera sistemleri ve optik tarayıcılar açık bir şekilde görülmektedir. Bu durum daha az görülebilen ileri teknolojiye sahip araçların, görünürlüğü yüksek olan araçlardan aşağıda olduğunu göstermez, asıl önemli olan “fiziksel teçhizatların ne derece algılanamaz olmaları değil, teknolojik olarak mümkün kılınan sistematik kategorizasyon, sınıflandırma ve sosyal ayırım işlemlerinin altında yatan görünmezliktir” (Lyon, 2006: 53). Sosyal olarak şekillendirilmiş olan teknolojik araçlar, buna tepki olarak sosyal hayatı biçimlendirmektedir.

7. Araştırma

Araştırmanın genel çerçevesine bakıldığında gözetimin insan hayatındaki yoğunluğu üzerinde durulmuştur. İnsanların maruz kaldığı gözetimin farkındalığını ölçmek ve gözetime güvenlik ve mahremiyet bağlamında yaklaşımlarını anlamak adına Atatürk Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde 407 kişiye anket uygulanmış ve 386 anket üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Hatalı olan 21 anket analize dâhil edilmemiştir.

7.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin gözetime, güvenlik ve mahremiyet bağlamında yaklaşımın nasıl olduğunu incelemeyi amaçlamıştır. Böylece mahremiyetin mi ya da güvenliğin mi ön planda geldiğine ve buna etki eden faktörlerin neler olduğu incelenmiştir.

7.2. Araştırmanın Temel Varsayımları

- ✓ Katılımcıların, güvenliğe ve güvenlik söz konusu olduğunda, gözetime nasıl bir yaklaşım sergilediklerini ölçmek:
- ✓ Gözetleme yapılırken, bu gözetlemenin etik olup olmadığını ölçmek:
- ✓ Gözetim uygulamalarıyla mahremiyetin nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu ölçmek:
- ✓ Katılımcılarca güvenliğin faydalı olup olmadığını ölçmek ve güvenliğin mi yoksa mahremiyetin mi ön planda olduğunu belirlemek:

7.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve bu çerçevede anket (survey) tekniğinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya 407 denek katılmış ve anket verileri girilirken 21 anketin hatalı ve eksik doldurulduğu tespit edilerek bu anketler analize alınmamıştır. 386 anket formunun kullanıldığı bu araştırmada elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 22 (statistical packages for social sciences) programına aktarılarak bir analize tabi tutulmuştur.

7.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemine Belirlenmesi

Türkiye’de yaşayan 80,02 milyon insanın %60’ı yani 48 milyon insan internet kullanıcısıdır. Bu 48 milyon kullanıcının 27 milyon 620 bin kişisi 18- 34 yaş arasındadır (wearethesocial.com, 2017). Bu yüzden araştırmanın evrenini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Türkiye’de 2017 yılı itibariyle 184 üniversite vardır (www.yok.gov.tr). Bu üniversitelerin hepsine ulaşamayacağı için geneli temsil etmesi bakımından; Atatürk Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerinden rastlantısal olarak seçilen katılımcılardan alınan cevaplar değerlendirmeye alınmıştır.

7.5. Ön Test

Hazırlanan ölçek uygulamadan önce bir pilot çalışmaya tabi tutulmuş ve 58 kişiye uygulanmış olup sonrasında bu çalışmanın güvenilirliği ölçülmüştür. Yapılan pilot uygulamayla birlikte güvenilirlik derecesi 0,874 olarak belirlenmiştir. KMO değerinin (örneklem yeterlilik testi) ,857 olarak gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlar temel

alındığında araştırmanın yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Ön test sonrasında yanlış anlaşılabilir sorular düzeltilmiştir.

7.6. Verilerin Analizi ve Bulgular

Gerçekleştirilen bu çalışmaya katılan deneklerin demografik özellikleri yaş grupları, cinsiyet grupları, okul grupları, gelir grupları üzerinden ele alınmıştır.

Tablo 1. Demografik Özelliklere Göre Dağılımlar

		Frekans	Yüzde
1. Yaşınız.	18-22	301	78,0
	23-25	66	17,1
	26-28	10	2,6
	29-34	9	2,3
	Total	386	100,0
2. Cinsiyetiniz.	Kadın	199	51,6
	Erkek	187	48,4
	Total	386	100,0
3. Okulunuz.	Atatürk Üniversitesi	75	19,4
	Bayburt Üniversitesi	82	21,2
	Bitlis Eren Üniversitesi	82	21,2
	Gümüşhane Üniversitesi	75	19,4
	Karadeniz Teknik Üniversitesi	72	18,7
	Total	386	100,0
5. Ailenizin toplam aylık geliri.	0-1500 TL	68	17,6
	1501-2000 TL	104	26,9
	2001-2500 TL	49	12,7
	2501-3500 TL	123	31,9
	3501-üstü TL	42	10,9
	Total	386	100,0

Yaş, cinsiyet, okul ve gelir durumu olmak üzere dört demografik bulgu incelemeye alınmıştır. Katılımcıların yaş aralıklarına bakıldığında, 301'ini %78,0 olan, en yüksek oranla 18-22 yaş aralığı grubu sahipken, 23-25 yaş aralığı grubunda olan katılımcıların 66'sı %17,1'ini, 26-28 yaş aralığı grubunda olan katılımcıların 10'u %2,6'sını, 29-34 yaş aralığı grubunda olan katılımcıların 9'u %2,3'nü oluşturmaktadır. Katılımcıların 199 kişisi, %51,6 oranla, büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlar, katılımcıların 187 kişisi, 48,4' lük oranla azınlıkta kalan erkekler oluşturmaktadır.

Okul gruplarına bakıldığında, katılımcıların dağılımları şu şekildedir: Atatürk Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi eşit şekilde 75'er katılımcıyla %19,4'ünü, Bayburt Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi eşit olarak 82'ser katılımcıyla

%21,2'sini, Karadeniz Teknik Üniversitesi 72 katılımcıyla %18,7'sini oluşturmaktadır.

Katılımcıların gelir gruplarına baktığımızda 2501-3500 TL gelir grubu aralığında olan 123 kişi, %31,9 oranla çoğunluğu, 3500 ve üzeri gelir grubu aralığında olan 46 kişi %10,9 oranla azınlığı oluşturmaktadır. Ayrıca diğer gelir gruplarının dağılım oranlarına baktığımızda 0-1500 TL gelir grubu aralığında olan 68 kişi %17,6'sını, 1501-2000 TL gelir grubu aralığında olan 104 kişi %26,9'unu, 2001-2500 TL gelir grubu aralığında olan 49 kişi %12,7'sini oluşturmaktadır. Genel olarak araştırmanın katılımcıları orta seviyede olan ailelerden geldiğini söyleyebiliriz. Araştırma alanı içerisinde bulunan üniversitelerin de konum itibarıyla Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde yer almış olmaları bunu destekler niteliktedir.

Tablo 2. Katılımcıların Gözetimin Güvenlik İlişkisine Yaklaşımı Dağılımları

		Frekans(n)	Yüzde(%)	Ortalama (\bar{x})	Std. Sapma(σ)
41. Devlet, gözetim teknolojilerini vatandaşların güvenliği için kullanmaktadır.	Kesinlikle katılmıyorum	10	2,6	3,79	1,040
	Katılmıyorum	44	11,4		
	Fikrim yok	66	17,1		
	Katılıyorum	164	42,5		
	Kesinlikle katılıyorum	102	26,4		
	Total	386	100,0		
37. Suçluların yakalanmasında gözetimin rolünün oldukça büyük olduğu kanısındayım.	Kesinlikle katılmıyorum	18	4,7	3,71	1,190
	Katılmıyorum	64	16,6		
	Fikrim yok	44	11,4		
	Katılıyorum	145	37,6		
	Kesinlikle katılıyorum	115	29,8		
	Total	386	100,0		
24. Bir yere giderken güvenlik kameralarının olması, kendimi güvende hissetmemi sağlıyor.	Kesinlikle katılmıyorum	8	2,1	4,22	873
	Katılmıyorum	15	3,9		
	Fikrim yok	21	5,4		
	Katılıyorum	183	47,4		
	Kesinlikle katılıyorum	159	41,2		
	Total	386	100,0		

“Devlet, gözetim teknolojilerini vatandaşların güvenliği için kullanmaktadır” sorusuna, katılımcıların 266'sı %68,9'luk gibi bir oranla olumlu yaklaşmış ve devletin, gözetimi vatandaşların güvenliğini sağlamak amacıyla kullandığı fikrindedir. Yoğunluk olarak az olan taraf ise 54 kişiyle %14,0 oranındadır. Bu konu hakkında “fikrim yok” seçeneğini işaretleyen 66 kişi %17,1 oranındadır. Ayrıca ortalama ve

standart sapma, $3,79 \pm 1,040$ olarak tespit edilmiştir. Böylece devletin güvenliği sağlamak amacıyla gözetimi kullandığı fikri yaygındır denilebilir.

“Suçluların yakalanmasında, gözetimin rolünün oldukça büyük olduğu kanısındayım” sorusuna, katılımcıların 260’ı %67,4’lük oranla “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişken, 82’si %21,3’lük oranla “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca ortalama ve standart sapma, $3,71 \pm 1,190$ olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla gözetimin suçluların yakalanmasında, katılımcılar tarafından kabul gören bir etken olduğunu görüyoruz.

“Bir yere giderken güvenlik kameralarının olması, kendimi güvende hissetmemi sağlıyor” sorusuna, katılımcıların 342’si %88,6’lık gibi yüksek bir oranla “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişken, 23’ü %6,0’lık oranla “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca ortalama ve standart sapma, $4,22 \pm 873$ olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla bir yerde herhangi bir kameranın olması, güvenlidir fikri yüksek oranda çıkmıştır. Halkın denetimini sağlayan bir kontrol sisteminin oluşması Panoptikonun ana amacını oluşturmaktadır. (Özdel, 2012: 23). Bu doğrultuda Panoptikon disiplini sağlamakta ve insanların sıkı korunan mekânın dışına çıkmasını engellemektedir (Bauman, 2006: 60-61).

Tablo 3. Gözetimin Etik Açısından İncelenmesi Sorularının Dağılımları

		Frekans(n)	Yüzde(%)	Ortalama (x̄)	Std. Sapma(σ)
35. Bilgilerimin yetkisi olmayan insanlarla paylaşımının yapılması yanlış bir şeydir.	Kesinlikle katılmıyorum	14	3,6	3,71	1,227
	Katılmıyorum	75	19,4		
	Fikrim yok	53	13,7		
	Katılıyorum	111	28,8		
	Kesinlikle katılıyorum	133	34,5		
	Total	386	100,0		
36. Bir insanın kim tarafından ve ne için gözetim altına alındığını mutlaka bilmesi gerekiyor.	Kesinlikle katılmıyorum	10	2,6	3,67	1,177
	Katılmıyorum	78	20,2		
	Fikrim yok	57	14,8		
	Katılıyorum	125	32,4		
	Kesinlikle katılıyorum	116	30,1		
	Total	386	100,0		
	Kesinlikle katılmıyorum	19	4,9		
	Katılmıyorum	73	18,9		
	Fikrim yok	54	14,0		

31. Her ne sebepten olursa olsun kişisel bilgiler dışarıya izinsiz aktarılmamalıdır.	Katılıyorum	108	28,0	3,68	1,257
	Kesinlikle katılıyorum	132	34,2		
	Total	386	100,0		

Katılımcıların 244'ü %63,3'lük oranla, kişisel bilgilerinin yetkisi olmayan insanlarla paylaşımının yapılmasının yanlış olduğu fikrindeyken, 89'u %23,0'lık oranı bu fikre katılım göstermemiştir.

“Bir insanın kim tarafından ve ne için gözetim altına alındığını mutlaka bilmesi gerekiyor” sorusuna katılımcıların 241'i %62,5'lik bir oranla olumlu yaklaşarak, ne için gözetim altında olduklarını bilmek isterken, 88'i %22,8'lik bir oranla bu görüşe katılmamaktadır. Bu konuda çekimser davranan bireylerin oranı ise %14,8'dir.

“Her ne sebepten olursa olsun kişisel bilgiler dışarıya izinsiz aktarılmamalıdır” sorusuna katılımcılar, genel olarak olumsuz yaklaşmışlardır. Katılımcıların çoğunluğuna göre insanların bilgileri, izinsiz olarak dışarı aktarılmamalıdır. Dolayısıyla bu soruya katılım, 240 kişi tarafından “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” yönünde cevaplar verilmişse de 92 kişi de “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıtlar vermiştir.

Genel olarak bakıldığında katılımcılar bilgilerin izinsiz olarak elde edilmesine olumsuz yaklaşmış göstermişlerdir. Ayrıca soruların ortalaması ve standart sapması bunu destekler niteliktedir. Bu doğrultuda etik ihlallerin önüne geçmek için Türkiye’de 2016 yılında kabul edilen kişisel verilerin korunması kanunu çıkarılmıştır. Burada amaç “kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemektir” (Kanun No:6698, 2016: 12301). Fakat iktidarlar sahip oldukları yükümlülükleri yerine getirmesi ve devamlılığını sağlaması için bazı değerleri (demokratik hak ve liberal değer) ihlal edebilmektedir (Tataroğlu, 2008: 63). İktidarlar, bunu gerçekleştirmek için internet, kamera ve dinleme araçlarından yararlanmaktadır. Bilişim teknolojileriyle birlikte gözetim, hem insanların toplumsal alanlarına hem de evlerine ve özel alanlarına uzanabilecek şekilde yaygınlaşmıştır (Dolgun, 2008: 253). Bu bilgiler yukarıdaki kanunla çakışıyor gibi görünebilir fakat kanunun dördüncü maddesinde “Kişisel veriler, ancak bu kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen usul ve esaslara uygun olarak

işlenebilir” ibaresi yer almaktadır (Kanun No:6698, 2016: 12302). Böylelikle iktidarlar bu çerçevede insanların bilgilerine ulaşabilmektedir.

Tablo 4. Gözetimle Mahremiyetin İhlali Sorularının Dağılımları

		Frekans(n)	Yüzde(%)	Ortalama (\bar{x})	Std. Sapma(σ)
44. Bir suçta karışmamış olmama rağmen gözetime maruz kaldığımı düşünüyorum.	Kesinlikle katılmıyorum	27	7,0	3,39	1,093
	Katılmıyorum	45	11,7		
	Fikrim yok	122	31,6		
	Katılıyorum	134	34,7		
	Kesinlikle katılıyorum	58	15,0		
	Total	386	100,0		
42. Amaç, güvenliği sağlamak bile olsa bilgilerin izinsiz olarak elde edilmesi mahremiyet ihlalidir.	Kesinlikle katılmıyorum	15	3,9	3,65	1,086
	Katılmıyorum	54	14,0		
	Fikrim yok	68	17,6		
	Katılıyorum	165	42,7		
	Kesinlikle katılıyorum	84	21,8		
	Total	386	100,0		

“Bir suçta karışmamış olmama rağmen gözetime maruz kaldığımı düşünüyorum” sorusuna, katılımcıların 192’si %49,7’lik oranla “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişken, 72’si % 17,7’lik oranla “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Sorunun standart sapması ve ortalamasına bakıldığında katılımcıların burada genel olarak olumlu anlamda bir katılım göstermiş olmalarına rağmen konuyla ilgili yeterli bilgilerinin olmadıklarını söyleyebiliriz. Çünkü verilen cevaplarda “fikrim yok” seçeneği %31,6 gibi bir orandadır.

“Amaç, güvenliği sağlamak bile olsa bilgilerin izinsiz olarak elde edilmesi mahremiyet ihlalidir” sorusuna, katılımcıların 249’u %64,5’lik oranla “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişken, 69’u %17,9’luk oranla “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarını vermiştir. Ayrıca ortalama ve standart sapma, $3,65 \pm 1,086$ olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar bu soruyla birlikte yapılan gözetimin, güvenlik amacıyla bile olsa, mahremiyeti ihlal edeceği yönünde görüş belirtmişlerdir. Böylece güvenlik adına mahremiyetten ödün verilmesi demek mahremiyetin ihlal edilmediği anlamına gelmemektedir. Kredi kartları kullanılarak

yapılan alışverişler, telefon görüşmelerinin kayıt altına alınarak verilerin depolanması ihtimali, MOBESE kameraları, sosyal medya hesapları ve 11 haneli kimlik numaralarıyla insanların her an gözetlenme ihtimalleri göstermektedir (Yücel, 2015: 474). Konuyla alakalı olarak Manuel Castells; iletişim arttıkça, iletişim oranının da artacağını ve dolayısıyla gözetimden kaçışın mümkün olmayacağını vurgulamaktadır. Böylelikle bir suç işlenmese bile, artan iletişimle birlikte insanlar gözetlenebilmektedir (Lyon, 2002: 2-3).

Tablo 5. Güvenlikli mi, Mahremiyet mi Sorularının Dağılımları

		Frekans (n)	Yüzde (%)	Ortalama (\bar{x})	Std. Sapma(σ)
38. Suç oranının yüksek olduğu yerler için toplum güvenliğini sağlamak adına gerekirse mahremiyetten ödün verilmelidir.	Kesinlikle katılmıyorum	34	8,8	3,71	1,307
	Katılmıyorum	53	13,7		
	Fikrim yok	38	9,8		
	Katılıyorum	127	32,9		
	Kesinlikle katılıyorum	134	34,7		
	Total	386	100,0		

“Suç oranının yüksek olduğu yerler için toplum güvenliğini sağlamak adına, gerekirse mahremiyetten ödün verilmelidir” sorusuna, katılımcıların 261’i %67,6’lık oranla “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişken, 87’si %22,5’lik oranla katılmayanlar grubunu oluşturmaktadır. Ortalama ve standart sapma, $3,71 \pm 1,307$ olarak tespit edilmiştir. Böylelikle katılımcılarca verilen cevaplara göre güvenliğin ön planda olduğunu ve güvenlik için mahremiyetten taviz verilebileceğini görmekteyiz.

8. Faktör Analizi

Faktör analizine tabi tutulan soruların, faktör grupları altındaki dağılımları şu şekildedir:

Tablo 6. Faktör Analizi

	Rotated Component matrix		
	1	2	3
31.	,923	,057	,092
35.	,932	,105	,057
36.	,917	,100	,092
40.	,210	,822	,188
42.	,136	,847	-,085
44.	-,091	,860	,063
37.	,520	,033	,686
38.	-,204	,001	,796
39.	,284	,126	,801

Tez çalışmasında (Alkan, 92: 2018) 21 soru 6 farklı faktör altında gruplanmıştı ve 3 soru (27. 32. ve 43. Sorular) faktörlerle ilişkisi bulunmadığından değerlendirmeye alınmamıştı. Fakat bu çalışmada 9 sorudan oluşan 3 faktör konuyla alakalı olduğu için değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 7. Faktörler ve Güvenlik Değerleri

Faktörler	Varyans	C. Alpha
Gözetimin, etik açıdan incelenmesi	39,558	,938
Gözetime, güvenlik bağlamında yaklaşım	21,562	,695
Gözetimle birlikte, mahremiyetin ihlal edildiği düşüncesi	16,796	,807
Toplam	77,916	,813
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: ,764		
Bartlett's Test Of Sphericity: Approx. Chi-Square =1918,368; Df:36;Sig: ,000		

Yapılan analizde faktör grupları arasında anlamlı fark değeri ($\text{sig}=,000$) bulunmuştur. Faktör analizine tabi tutulan 24 sorunun 9'unun faktörlere ayrılabilceği görülmüştür. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçüsü 0,764 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak toplam varyansın yüzde 77,916'sı açıklanmıştır. Bu değer sosyal bilimlerden yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Faktör analizine tabi tutulan bütün maddelerin güvenlik değeri ise ($\alpha=,813$) yüksek derecede güvenilir bulunmuştur (Kayış, 2006: 405).

Tablo 8. Faktörlere Göre Anket Sorularının Dağılımı

Faktör	Sorular
F1= Gözetimin, etik açıdan incelenmesi	31. Her ne sebepten olursa olsun kişisel bilgiler dışarıya izinsiz aktarılmamalıdır.
	35. Bilgilerimin yetkisi olmayan insanlarla paylaşımının yapılması yanlış bir şeydir.
	36. Bir insanın kim tarafından ve ne için gözetim altına alındığının mutlaka bilmesi gerekiyor.
F2= Gözetim ve güvenlik ilişkisi	40. Gözetim teknolojilerindeki gelişmeler özgürlüğümü kısıtladığı fikrindeyim.
	42. Amaç, güvenliği sağlamak bile olsa bilgilerin izinsiz olarak elde edilmesi mahremiyet ihlalidir.
	44. Bir suça karışmamış olmama rağmen gözetime maruz kaldığımı düşünüyorum.
F3= Gözetimle mahremiyetin ihlali	37. Suçluların yakalanmasında, gözetimin rolünün oldukça büyük olduğu kanısındayım.
	38. Suç oranının yüksek olduğu yerler için toplum güvenliğini sağlamak adına gerekirse mahremiyetten ödün verilmelidir.
	39. Yapılan gözetimlerin caydırıcı olduğu kanısındayım.

9. Üniversite Bağlamında Gözetim ve Mahremiyet

Faktör analiziyle meydana gelen faktör gruplarının okul grupları arasında bir farklılığın olup olmadığını anlamak için testler yapılmış ve hipotezler aşağıdaki tablolara göre değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 9. Fark Analizi: Okul Gruplarına Göre Anlamlılık

	Gözetimin etik açıdan incelenmesi	Gözetim ve güvenlik ilişkisi	Gözetimle mahremiyetin ihlali
Chi-Square	33,868	19,791	11,085
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,000	,001	,026

✓ Okul grupları arasında, gözetimin etik açıdan incelenmesi bakımından anlamlı bir fark var mıdır? Gözetimin etik açıdan incelenmesi faktörü için değer $P=,000$ olarak çıkmıştır. Bu değer 0,05'ten küçük olduğundan dolayı, gözetimin etik açıdan incelenmesi bakımından, okul grupları arasında anlamlı bir fark vardır. Böylece kişisel bilgilerin yetkisi olmayan insanlarla paylaşımının yanlış olduğu, bir insanın kim

tarafından ve ne için gözetlendiğinin bilmesi ve kişisel bilgilerin dışarıya aktarılmaması konusu, okul grupları arasında farklılık göstermiştir. Gözetimin etik açıdan incelenmesi, 241,07'lik bir değerle Atatürk Üniversitesi daha yüksek oranda çıkmıştır.

✓ Okul grupları arasında, Katılımcıların gözetime güvenlik ilişkisinde yaklaşımı anlamlı bir fark var mıdır? Katılımcıların gözetime güvenlik ilişkisinde yaklaşımı için değer $P=,001$ olarak çıkmıştır. Bu değer 0,05'ten küçük olduğundan dolayı, Katılımcıların gözetime güvenlik ilişkisinde yaklaşımı bakımından, okul grupları arasında anlamlı bir fark vardır. Böylece gözetimin caydırıcı olduğu, devletin gözetimi vatandaşların güvenliği için kullandığı, güvenlik adına mahremiyetten ödün verileceği ve güvenlik kameralarının olduğu yerlerin güvenli olduğu hissi, okul grupları arasında farklılık göstermiştir. Gözetime, güvenlik bağlamında yaklaşımda, 220,99'luk bir değerle Atatürk Üniversitesinde ve 222,95'lik bir değerle Bitlis Eren Üniversitesinde yüksek oranda çıkmıştır.

✓ Okul grupları arasında, Gözetimle mahremiyetin ihlal edildiği düşüncesi bir fark var mıdır? Gözetimle mahremiyetin ihlal edildiği düşüncesi faktörü için değer $P=,026$ olarak çıkmıştır. Bu değer 0,05'ten küçük olduğundan dolayı, Gözetimle mahremiyetin ihlal edildiği düşüncesi bakımından, okul grupları arasında anlamlı bir fark vardır. Böylece bir suça karışmadan da gözetlenildiği, amaç güvenliği sağlamak bile olsa izinsiz bilgi edinme mahremiyeti ihlal ettiği ve gözetim teknolojilerinin özgürlüğü sınırlandırdığı fikri, okul grupları arasında farklılık göstermiştir. Gözetimle birlikte, mahremiyetin ihlal edildiği düşüncesi, 216,22'lik bir değerle Karadeniz Teknik Üniversitesi daha yüksek oranda çıkmıştır.

Genel olarak Bitlis Eren Üniversitesi öğrencileri gözetim kameralarının olduğu yerleri daha güvenli görmektedir. Bitlis ilinin coğrafi olarak doğu bölgesinde yer alması ve genellikle terör olaylarıyla bilindiğinden dolayı sonucu desteklemektedir. Atatürk Üniversitesi öğrencileri gözetime etik açıdan yaklaşarak, neden gözetim altında alındıklarını bilmek istemektedirler. Erzurum'un köklü bir tarihinin olması göz önüne alındığında sonuçların bu şekilde çıkması olağandır. Karadeniz insanı yapı olarak mahremiyet konusunda hassastır. Bu doğrultuda Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencilerinin verdiği cevaplarla da gözetimin mahremiyeti ihlal ettiği yönündedir.

10. Sonuç ve Değerlendirme

Toplumsal denetim mekanizmasını sağlayan gözetim, ilk toplulardan günümüze kadar devam etmektedir. Gözetim, bir toplumda meydana gelen değişim, dönüşüm ve yenileşmeye uymakta ve varlığını korumaktadır. Bir toplumluda gözetimin var olması o toplumda en az ikili ilişkilerin olduğu anlamına gelmektedir. Geleneksel toplumlarda gözetim, yaygınlıkla cemaatsel olarak gerçekleşmekteydi. Yapı içerisinde bulunan bireylerin her biri başkasını gözetim altında tutması ve bir yaratıcıya inananlar için yaratıcının gözetiminde olarak gerçekleşirdi. Bu gözetim şekli tümüyle ahlaki boyuttadır. İktidar ve güç ilişkileri bağlamında gözetim, modern toplumlarda ki kadar kendini gösterememiştir. Modern toplumlarda gözetim, geleneksel toplumların aksine iktidar ve güç ilişkilerini taşımaktadır. Modernleşen ulus-devletler, iktidar sahiplerinin meşruiyet kaynaklarının dünyevi hale gelmesiyle birlikte, iktidar adına gözetim, büyük bir güç kaynağını ele almıştır. Cemaatsel grupların sınırları, ulus-devletlerin sınırlarına kadar genişlemesi ve iktidar kaynaklarının değişmesiyle gözetimin daha sistemli hale gelmesine ihtiyaç duyulmuştur. Tam burada panoptikon devreye girmektedir. Bu mimari yapıyla tüm yönleri kapsayan modern bir gözetim toplumunu yansıtan ve bu topluluğun meydana gelmesine imkân veren bir şekil almıştır. Enformasyon toplumunda, panoptikon gözetim şekli süperpanoptikon gözetime dönüştüğü zaman, panoptikonik gözetim şekli süperpanoptikon gözetme dönüştüğü zaman, panoptikonik gözetim kurumsal olarak kısaltmalardan kurtarılmış ve gözetim için sınırsız bir alan oluşturmuştur.

Demografik özellikler bakımından, örneklemin yaş gruplarına bakıldığında çoğunluğu 18-22 yaş aralığı oluşturuyorken, azınlıkta kalanlar 29-34 yaş grubundandır. Cinsiyete bakıldığında katılımcıların %51,6'sını kadınlar, %48,4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Okul grupları dağılımlarına bakıldığında çoğunluğu Bitlis Eren Üniversitesi ve Bayburt Üniversitesi oluşturmaktadır. Gelir grubundaki dağılımlarda ise çoğunluğun "2501-3500 TL" aralığında olduğunu görüyoruz.

Çalışmada ortaya çıkan faktörler göz önüne alındığında katılımcılara göre yapılan gözetimin etik olmadığı ama güvenlik söz konusu olduğunda gözetimin hoş karşıladığını görmekteyiz. Ayrıca güvenlik söz konusu olsa bile yapılan gözetimin mahremiyeti ihlal ettiği görüşü de çıkan sonuçlar arasındadır. Birey bakış açısıyla bakıldığında güvenliğin faydalı olduğunu ve güvenlik söz konusu olduğunda

mahremiyet arka planda kaldığını söyleyebiliriz. Yani katılımcılara göre güvenlik mahremiyetten önce gelmektedir. Gözetime etik açıdan bakmayla ilgili sorulara katılımcılar, özellikle gözetimin uygulanma şeklinin yanlış olduğu yönünde bir sonuca ulaşmaktayız. Katılımcılar gözetim altında olan yerleri daha güvenli görürken gözetim altında olmayan yerleri daha az güvenli görmektedir. Fakat yapılan bu gözetim güvenlik adına bile yapılırsa mahremiyeti ihlal etmediği anlamına gelmemektedir. Katılımcılara göre yapılan gözetim mahremiyeti ihlal etmektedir.

KAYNAKÇA

- BAUMAN, Zygmunt (2006). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, (Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- BENTHAM, Jeremy WERRET, Simon ÇOBAN, Barış;(2016). Panoptikon Gözün İktidarı, Haz: Barış Çoban, Zeynep Özarslan, İstanbul, Su Yayınları.
- BOZKURT, Veysel (2000). “Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?” Birikim Dergisi, Sayı: 136, Erişim Tarihi: 12.05.2017.
- CASTELLS, Manuel (2006). Kimliğin Gücü, (Çev: Ebru Kılıç), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- DOLGUN, Uğur (2008). Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu, İstanbul, Ötügen Yayınları.
- ETYMONLINE, [Http://www.Etymonline.Com/İndex.Php?Search=Surveillance&Searchmode=None](http://www.Etymonline.Com/İndex.Php?Search=Surveillance&Searchmode=None), (Erişim Tarihi: 27.03.2017).
- FOUCAULT, Michel (2013). Hapishanenin Doğuşu, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara, İmge Kitapevi Yayınları.
- GİDDENS, Anthony (2008). Ulus, Devlet ve Şiddet, (Çev: Cumhur Atay), İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- GÜCÜYENER, Merve (2011). Panoptikonik Gözetimden Synoptisizme Gözetim Toplumu, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- GÜNAYDIN, Özgür (2014). Türkiye’de Emniyet Teşkilatı’nda Teknolojik Yeniden Yapılanma: Denetim ve Gözetimin Değişen Doğası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- GÜVEN, Sevgi Kesim (2007). Gözetim Toplumu ve Toplumsal Meşruiyet, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- HABERMAS, Jürgen (2010). Kamusalığın Yapısal Dönüşümü, (Çev: Tanıl Bora ve Mithat Sancar), İstanbul, İletişim Yayınları.
- KAYIŞ, Aliye (2006), “Güvenilirlik Analizi”, iç. Şeref KALAYCI (Ed.), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara, Asil Yayınları, s.403-419.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016). T.C. Resmi Gazete, Kanun Numarası 6698, 57 (29677), 12301-12302, 24.03.2016.
- LUGATİM SÖZLÜK, [Http://lugatim.com/s/mahremiyet](http://lugatim.com/s/mahremiyet), (Erişim Tarihi: 20.03.2017).
- LYON, David (2002). “Editorial. Surveillance Studies: Understanding Visibility, Mobility and the Phenetic Fix.”, *Surveillance & Society*, 1(1), s.1-7, from <http://www.surveillance-and-society.org/articles1/editorial.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2017.
- LYON, David (2006). Gözetlenen Toplum Günlük Hayatı Kontrol Etmek, (Çev: Gözde Soykan), İstanbul, Kalkedon Yayıncılık.
- MARTİN, Brian (1998). “Antisurveillance,” *Information Liberation Challenging the Corruptions of Information Power*, London, Freedom Press.
- MARX, Gary T. (2002). “What’s New About the “New Surveillance?” Classifying for Change and Continuity”, *Surveillance & Society, Journal*, 1(1), s.9-29, from <http://www.surveillance-and-society.com>, (Erişim Tarihi: 19.04.2017).
- ÖZDEL, Gizem (2012). Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve Panoptikon’ İle ‘İktidarın Gözü’ Göstergeleri, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication Tojdac*, 2 (1), s.22-29.
- ROGERCLARKE, [Http://www.rogerclarke.com/DV/DV2005.html](http://www.rogerclarke.com/DV/DV2005.html), (Erişim Tarihi: 09.03.2017).
- TATAROĞLU, Muhittin (2008). E-Devlet Bilgi İletişim Teknolojilerinden Kaynaklanan Etik Sorunlar, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 45 (520), s. 61-74.
- TAYLOR, Frederick W. (1997). Bilimsel Yönetimin İlkeleri, (Çev.: H.Bahattin Akın), Konya, Çizgi Yayınları.

WE ARE SOCIAL, [Http://www.wearethesocial.com/special-digital-in-2017-global-overview](http://www.wearethesocial.com/special-digital-in-2017-global-overview), (Erişim Tarihi: 23.09.2017).

YÜCEL, Diken Dilar (2015). “Sinema Filmlerinde Gözetim ve İktidar İlişkilerinin İnşası”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (2), s.472-482.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU, [Http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz](http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz), Erişim Tarihi: 19.10.2017.

YÜKSEL, Mehmet (2003). “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58 (1), s.182-213.